

מתוך צוואתו המופלאה של האדר"ת

רבותינו אמרו "ידע אדם בנפשיה אם צדיק גמור הוא" (ברכות סא)
בעוונותי הרבים נסתפקתי על עצמי כמה פעמים. אמנם לקחתי
על עצמי את הבדיקה הזאת, ואני רואה בעצמי סימני טהרה
ויראת שמים:

הן תלאות רבות והרפתקאות שונות עברו עלי, והן הן הזקינה
אותי בלא עת, ילדים נקטפו עלי באביב ימייהם, בכל זאת אין דבר
אשר יביאני לידי בכי תיכף כמו שמביאני זכרון ירושלים עיר
קדשנו ובית תפארתנו. גלות השכינה, גלות התורה וגלות ישראל
אשר ברגע התבונני בהם זולגות עיני דמעות.

כאשר הייתם אתם בני ילדים קטנים והייתי אומר לחנך אתכם
במצוות, דרך שיחתי היתה עמוכם: 'נלך לבית המקדש. נזכה
לעלות לרגל להתפלל במקום המקדש והקודש, וכיצא בהן',
תיכף ומיד נתמלאו עיני דמע - גיל מאין הפוגות, עד כי בושתי
מהאנשים שעמדו אצלי, וכן גם עתה ברגעי כתיבת הטורים
האלה עיני מלאות דמעות עד שכבדה עלי הכתיבה.

מזה אני רואה בי רוח טהרה ויראה, שהועילה לי מעלת אבי שלא
נותרחתי חלילה מעבודת ה' והתורה הקדושה.

ואני תפילה תמיד, יחנני ה' בחסדו עלי לעלות לארץ הקודש
במהרה, ולתקן בשארית חיי את אשר העוותי, ולהשיבני
בתשובה שלימה. (סעיף ל"ד)

משחרב בית המקדש פסקה זכוית לבנה. מהי זכוית לבנה?
שיכול לקפלה בידו! (ירושלמי סוכה כא.) וכן ראיתי בספר ח"י שהביא
שראו ביד שר אחד כוס של זכוית והיה כתוב עליו 'אשר שלח
חירם מלך צור לשלמה המלך!' והיה נכנס לתוך היד כמו עיסה,
וכאשר פתחו את היד עמד הכוס בשלמות!
(מתוך כת"י לגאון רבי ברוך מרדכי ליבשיץ - "מוריה" שבט תשמ"ח)

ה"גודע ביהודה"

הרואה בתי ישראל בישובם אומר 'ברוך מציב גבול אלמנה'.
פירש רש"י, כגון בישוב בית שני, כוונתו שאחר החורבן אין שייך
לומר שום שבח על בית גדול וחשוב, דהלא אסור לבנות בית
מסויד ומכור. ואף שאותם הבתים שנבנו בהיתר קודם החורבן,
או שקנה מגוי מותר לקיימם, היינו משום שלא הטריחוהו
לסתור, או לקלף את הכתלים, אבל לא שייך לשבח אותם ולומר
'ברוך מציב גבול אלמנה'.

ואולי לכן גורס הרי"ף "הרואה בתי כנסיות" משום שבזמן הזה
אסור לבנות בית חשוב רק בית כנסת.

ומה מאד יש להוכיח בזמננו, על זה שבונים בתים כמו השרים
ואין זכרון לחורבן בית מקדשנו, לגלות ולצרות, וביטול כל
הגדרים שנהגו אבותינו ואבות אבותינו... והרבה היה לי לדבר
בזה, אבל מה אעשה ונתרבו בקרב עמנו אנשים המסרבים לקבל
מוסר, ואין דברי חכמים נשמעים..."
(צל"ח ברכות נח)

מכתב מהגה"צ רבי נפתלי אמסטרדם - ספר לט' באב!

רבי נפתלי אמסטרדם ביתו היה בחצר שטראוס בירושלים,
והיה בפרישות בשכונת "גבעת שאול", ככולל הנודע של הפרושים.
'אל כבוד האברך הרב אברהם ברוידא נ"י.

בקשה אחת אבקש מאיתו אף כי אטריחו בכך, אולם כבוד תורתו
אינו מן המקפידים - הנה יש בספרים שלי ספר קטן נקרא בשם
"יוסיפון", ונצרך לי רק פעם אחת בשנה על יום תשעה באב, ולא
לקחתי אותו עמי עת נסיעתי מביתי. וביקשתי מאיש אחד אשר
נכנס לביתי וחיפש עבורי את הספר, ואמר שחיפש ולא מצא, אף
שחיפש בכל הבית.

כעת אשר ידעתי כי כבודו יכול יותר לחפש ספרים שלי, ימחול נא
לילך לביתי. והמפתח של ביתי אצל רבי משה יולס נ"י. והספר
הנ"ל יוסיפון מקומו בתוך ספרים קטנים שלי בארון הספרים אצל
החלון במדף התחתון, או אולי נפל על הקרקע בין המדף לבין
הכותל.

וכאשר ימצאהו, אזי ימחול נא למוסרו לשו"ב רבי יצחק שוחט,
יושב כל יום ב"מאה שערים", ובכל לילה הולך לביתו ב"גבעת
שאול" והוא ימסור לידי.

נפתלי אמסטרדם. יום ב' ר"ח מנחם אב, גבעת שאול.

סיפר האדמו"ר מטולנא: "ניגש אלי יהודי שהציג עצמו בשם
אפשטיין, שהיה גר בשכונת בית וגן לפני שנים, וסיפר מעשה נאה.
באחת השנים היתה להם ברית במשפחה, היה זה בתשעת
הימים. בסעודת הברית היה ניכר עליהם צער החורבן. והנה נכנס
לשם זקני מטולנא והתיישב לסעודה. קודם ברכת המזון הוא
נעמד ואמר שבעת סעודת ברית מילה מוכרחים לרקוד.
הנוכחים הביטו בתמהון, אולם הוא התעקש ואמר 'הרי הנכם
למדנים, הנה זו גמרא מפורשת שצריך לרקוד בסעודת ברית,
ואפילו בתשעת הימים!'

הם נבוכו וניסו למצוא היכן הגמרא, ולא עלתה בידם. אחר כמה
דקות אמר זקני שזו גמרא מפורשת בשבת דף קל. "תניא רשב"ג
אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה, כגון מילה, דכתיב 'שש
אנכי על אמרתך...' עדיין עושין אותה בשמחה". הרי שחייבים
לעשות סעודה זו בשמחה, ובמה ניכרת השמחה אם לא בריקוד
שמח, ולא היתה להם ברירה אלא להודות לדבריו ורקדו שם
ריקוד סוער!"
(המאור שבתורה"ג תשס"ח)

בסעודות מצוה בבין המצרים נחלקו הפוסקים אם להתיר כלי זמר וריקודים:

מותר. (שו"ת "חיים שאל" ח"א, "משא חיים") אפילו בשבוע שחל בו ט' באב,
מאחר וסעודת ברית יש לעשותה בשמחה. (שיורי כנה"ג תקנ"א ל"ג, ש"ד"ח)
יש שהתירו רק ריקודים ומחולות. (שו"ת "משנה הלכות" ח"ו ק"ט)
יש שהחמירו והתירו רק שירה רגילה. (אורחות רבנו"ב ח"ב קכ"ח)

מנהג ירושלים שלא לנגן בכלי זמר בחתונות

מרון הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך מאד שמר על מנהג זה. כשבאו לפניו בשאלות אם אפשר להתיר תזמורת בחתונות בירושלים, היה משיב: "רק תוף ומצילתיים, ובכל ירושלים".

אמנם הזכיר מרון שישנם עדות שלא קיבלו מנהג זה, דוגמת בני ספרד, חסידים ובני חו"ל.

לחתנים שהיו באים לפניו ומתאוננים: "וכי איזו חתונה תהיה לנו רק עם תוף?! זה לא שמח..." היה רבינו משיב: "העיקר הוא שהחיים יהיו שמחים, וחתונה שמחה יותר או פחות זה לא משנה!"

סיפר ידידי הר"ר ב"א: "שלחתי לשאול את מרון הגרש"ז אויערבאך והגר"ש אלישיב אם אני יכול לנגן בגיטרה בחתונות בירושלים. [החתן רצה לגוון, שבריקודים הראשונים יהיה תוף, ובריקודים לאחר הסעודה גיטרה].

שניהם השיבוני שהתקנה היתה שני דברים: א. לא תזמורת. ב. כלי אחד, ודווקא תוף".

סיפר לי הר"ר שמואל ברונר, בעל המנגן הידוע: היה זה לפני מעל ארבעים שנה, עמדתי לפני חתונתי שהיתה אמורה להתקיים בשכונת עמק רפאים בירושלים. הייתי חייל ורציתי מאד תזמורת. אמרתי לחמי, פרופ' הר"ר מרדכי ברויאר שאם אין תזמורת נערוך את החתונה בתל אביב. בא חמי לפני הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך והציע לפני את הדברים.

השיב רבינו: א. מנהג זה של איסור על תזמורת בחתונה קיבלוהו אנשי ירושלים, אך חתנך אינו בן ירושלים. ב. התקנה נתקנה בתחומי העיר העתיקה. ג. "בתזמורת, כמה כלים אמורים לנגן?" "חמישה" אמר חמי. "יפה, תורידו ויהיו שלשה".

הגאון ר' שלמה ברויאר, תלמידו של רבי שלמה זלמן עמד לערוך לבנו חתונה בירושלים, בתחילה רצו להביא אורגן, אך מרון לא התיר. חשבו על תקליטן, וגם את זה לא התיר.

בחתונת בנו של הר"ג רבי יוסף בוקסבוים, ראש וזמיר"ס "מכון ירושלים", ומקורבו הנאמן של מרון שנישא לבת משפחת רואו הנכבדה מניו יורק שנערכה בירושלים, התיר מרון לבני המשפחה לקחת אורגן להנעים את החתונה, בהטעימו, שהיות שבני משפחת הכלה וכן אורחים רבים שהגיעו לחתונה הם בני חו"ל, וכמה מנהגים בחתונה היו מנהגי חו"ל, יש מקום להקל ולנגן באורגן. [תזמורת "האחים ברונר" הם שהיו מופקדים על השמחה].

ואין סתירה בין הסיפורים, מרון זן כל מקרה לגופו - ועל פי זה פסק את דינו. לבן ירושלים, לבן תורה וכדומה לא התיר ולא הקל, ואילו בעת הצורך, לחייל ובן חו"ל התיר.

"בכל ארץ ישראל אין מי שיודע לנגן בנבל וכינור. רק איזה אנשים שבאו מחוץ לארץ, והם ניגנו בכינור בחתונות, אך לא האריכו ימים.

וזה כשנתיים שבא יודע נגן בכינור לצפת, ועשה שם כשני חודשים, וניגן בחתונות. ואחר כך הלך לחוץ לארץ, וחזר והביא עימו כינור חדש קטן וכינור גדול וחליל, ולאחר שני שבועות נפטר לבית עולמו... אז ראו בחוש שאסור לזמר בכינור בעת החורבן כמאמר חז"ל!"

בצעירותי ראיתי כמנהג פשוט לא לקנות עצים אחר ראש חודש אב. אכן עתה רבים מקילים, ומה אעשה והדבר ידוע שבימים ההם היו מקפידים חכמי עירנו על הדבר, ומי שקנה עצים לקהוהו ממנו ונתנו אותו לעניי הקדש. ואף על פי ששורש טעמם לא נודע לי, מכל מקום אין לנו להקל נגדו שהוא דבר הגורם לשמחה, וכן נוהגים".

"משנכנס אב ממעטין בשמחה" - עד מתי?
כל החודש. (מג"א ופמ"ג או"ח תקנ"א) ט"ו באב. (בא"ח וחת"ס: מט"ו בוודאי אפשר 'שבת נחמו'. (מנחת אלעזר" ח"ג ס"ו) י' אב. (קרבן נתנאל" פ"ד ע"פ זוהר יתרו ע"ח) ישתמט מדין עם גוי כל החודש, ולפחות עד אחר ט' באב. (ח"א ק"ג)

"וזכורני, בשבת של חזון שהקהל אינם הולכים אל הגאון - המהרי"ל - בשבת שחרית לומר לו 'שבת טבא למורנו', כמו שדרכם לילך בכל שבת.

היה זה בשנה בה בשל החום התיר מרון הגאון רבי חיים קניבסקי להתקין גנרטור בבית הכנסת לדרמן, כדי לחבר אליו מזגנים. השבת הראשונה שהוא היה מוכן להפעלה היתה "שבת חזון". רבי חיים אמר: "שבת חזון זה לא זמן מתאים!"

טוב להזהר שלא לפחות משני תבשילים לשבת. (משנ"ב)
ביאר הגאון רבי נסים קרליץ: ראייה לדברים מסעודה מפסקת שבערב ט' באב, שנאסר לאכול בה שני תבשילים, רואים אנו כי לשני תבשילים יש חשיבות סעודה. ומסתבר שגדר תבשיל לענין זה הוא כמו שמצינו בסעודה מפסקת, ולכן ביצה מבושלת וירקות מבושלים נחשבים לתבשילים.

מנהג היה ברוב גלילות ישראל, שלש שבתות הסמוכות לט' באב לומר קינות, "קרובץ" זכר לחורבן, וחירונו בזה את הקדיש, הברכו ויוצר המאורות, והכל במנגינה עצובה זכר לחורבן.

נשאל הרדב"ז, אם יפה הם עושים? וענה: ישר כח למי שיבטל מנהג זה, ושבח לקל שכבר נתבטל מנהג זה במצרים. והנה חז"ל הרחיקו צעקה ובכיה בשבת, וכ"ש לומר קינות בפרהסיא, סוף סוף אין ראוי להראות דאגה ועצב בשבת אלא רק שמחה. ומי שיכול לבטל מנהג זה, יפה יעשה, ובלבד שלא על ידי מחלוקת, ואין לחוש למנהג הזה כיון שהוא באיסור. ואכן - "מנהג מצרים שלא לומר בשבתות אלו שום קינות, תהילה לה' שהתבטל המנהג הקדום לומר קינות".

"תרומת הדשן" - פעם אחת בערב תשעה באב קנה אתרוג, אבל לא רצה לעשות עמו גמר המקח עד אחר ט' באב.

ערב ט' באב, שנת תשס"ז. עם השלמת הריהוט החדש לבית הכנסת לדרמן חשש הגבאי לשלמותו. הועלה רעיון לרכוש מאות שרפרפים. אך לבו של הגבאי אמר 'לא, היכן האמונה? אין זה מתאים לבית כנסת לקנות כמות כה גדולה, הרי בזה מכינים את בית הכנסת לשנים?!

כדי להיות בטוח בהרגשתו, ניגש לגאון רבי חיים קניבסקי. רבינו הצדיק את הרגשתו!

כתב הט"ז: עוד אני נוהג לומר בכל יום בשעה שאומר הש"ץ "שים שלום" ג' פסוקים אלו: "אל תירא מחד פתאום", "עוצו עצה ותופר", "עד זקנה אני הוא ועד שיבה" כפי שהובא במדרש שמרדכי שאל לתינוקות של בית רבן במה עסקו? אמרו את אלו הפסוקים ושמח בדבר. ומצאתי שבפרובינציא אומרים אותם בכל יום. (איו"ח קל"ב ב')

בסידורים מובא לומר פסוקים אלו בתפילת שחרית לפני או אחר עלינו, או אחר קדיש. והנה העירו לידידי הר"ג ג... מוציא לאור של קינות לט' באב, שישמיט את הפסוקים הנ"ל מהקינות. הורה הגאון רבי חיים קניבסקי שלא להשמיטם. והוסיף, שמי שרגיל לאומרם כל יום יכול לאומרם גם בט' באב.

בתשעת הימים נוהגים שלא לשטוף ולעשות נקיון בבית רק בצורה קלה ולא באופן יסודי, ואם נתלכלך יעשה כפי הצורך. ואין להמנע משטיפת הדירה לכבוד שבת.

כתב הגאון רבי אברהם אדאדי, אב"ד טריפולי: בנות רבות נהגו לכבד את הבית בתשעה באב אחר הצהריים ולרוחצו בשפשוף יפה יפה והמים מגיעים עד חצי הארכובה... והאמת שה"ברכי יוסף" כתב שמשום שדעתן קצרה וחלושי אמונה חיזקו ידיהן לקבוע אמונת הגאולה שלא יתיאשו לכן לא מיחו בידם. אלא שכל דבריו הם על תיקון הבית וכיבוד המיטות, אבל לא ניקוי הבית כדרך שעושים לכבוד שבת ויום טוב.

וב'מועד לכל ח"י' הוסיף שהוא השעה שנוולד המשיח ונלקח... על כן אין למחות בידיהן, אבל לאנשים אין שינוי בכל דיני ט' באב עד הלילה, מלבד ישיבה על הספסל.

(שו"ת "שמע שלמה" ח"ד ז')